

TUNNUSTUKSELLISESTA REFORMOIDUSTA APOLOGETIIKASTA

Juha Ahvio, TL

1. JOHDANTO

Tässä on kyseessä tiivistelmä luennosta ”Tunnustuksellisesta reformoidusta apologetiikasta”, joka on pidetty 26.2.2003 Suomen teologisessa instituutissa ”Modernin evankelikalismin äänenpainoja” -luentopäivänä. Luennossa tarkastellaan amerikkalaisessa asiayhteydessä tunnustuksellisen reformoidun teologian käsityksiä apologetiikasta.

2. APOLOGETIIKAN KÄSITTEESTÄ

Apologetiikalla tarkoitetaan uskon puolustusta ja epäuskoisten uskomusten kritiikkiä, raamatullisten kehotusten mukaisesti. 1. Piet.3:15–16. Mutta apologetiset metodologiat on suhteutettava aina tieto-opillisiin peruskysymyksiin, jotka eivät filosofisesti ole luonteeltaan yksiselitteisiä. Erilaisista teologis-metafyysisistä sidonnaisuuksista johtuen erilaisista teologisista lähtökohdista päädytään erilaisiin käsityksiin siitä, miten uskoa tulisi puolustaa. Tästä syystä tunnustuksellinen reformoitu ajattelu on päätynt aivan erityiseen käsitykseen apologetiikasta.

3. TUNNUSTUKSELLINEN REFORMOITU TEOLOGIA

3.1. Mitä on tunnustuksellinen reformoitu teologia

Tunnustuksellisella reformoidulla teologialla tarkoitetaan reformoidun ortodoksian eli puhtasoppi-suuden teologiaa, joka sitoutuu historiallisiin reformoituihin tunnustuskirjoihin pitäen näiden teologiaa muotoiluja ja raamatuntulkintaa Jumalan Sanaan, joka itsessään virheettömänä ja totuudellisena on uskonopin korkein auktoriteetti, perustuvan kristillisen uskon oikeimpana ilmauksena. Merkittävimpiä reformoituja tunnustuskirjoja ovat *Heidelbergin katekismus* (1563), *Belgialainen tunnustus* (1561), *Dordrechtin synodin kaanonit* (1618), *Toinen sveitsiläinen tunnustus* (1566) sekä *Westminsterin tunnustus* ja katekismukset (1647). Tunnustuksellista reformoitua teologiaa voidaan luonnehtia reformaation muotoperiaatteen (sola Scriptura, yksin Raamattu) ja sisältöperiaatteen (sola gratia, yksin armosta uskon kautta) hallitsemaksi teologiaksi, joka uskoo suvereeniin kolmiyh-teiseen Jumalaan ja hänen suvereeniin ja armolliseen tahtoonsa siten, kuin nämä ovat inkarnoituneessa Kristuksessa ilmoitetut. Jumalan armonliitto perustuu Kristuksen pelastus- ja lunastustyöhön Profeettana, Pappina ja Kuninkaana ja Kristuksen sovitusyön hedelmiin siten, kuin Pyhä Henki Jumalan itsensä määräämien armonliiton vaikuttavien merkkien ja sinettien eli armonvälineiden (Sana lakina ja evankeliumina sekä sakramentit) välittämänä soveltaa nämä hedelmät valituilleen. Reformoidun eli kalvinistisen teologian vastapositio on niin sanottu arminiolainen vapaan tahdon teologia, joka kumpuaa humanistis-liberaalista esiymmärryksestä ja joka tuomittiin yleisreformoidussa Dordrechtin synodissa 1618–1619 vakavaksi heresiaksi eli harhaopiksi, joka ei edusta reformoitua teologiaa lainkaan.

3.2. Mitä on evankelikaallinen teologia

Amerikkalaisen evankelikalismin teologia on historiallisesti varsin heterogeenista luonteeltaan ja on muotoutunut 1500-luvun protestanttisen uskonpuhdistusteologian, 1700–1800-lukujen suurten herätysten ja näihin liittyvän revivalistisen teologian sekä 1900-luvun alun fundamentalistien ja moder-nistien välisen konfliktin synnyttämien teologisten uudelleenmuotoilujen synteessä. Oleellista on se, että varsinkin niin sanotun Toisen suuren herätyksen ajoista alkaen 1800-luvun alkupuolelta evankelikalismia on luonnehtinut pääasiassa arminiolaishenkinen vapaan tahdon ratkaisukristilli-

syys useimpien baptistien ja sitten ennen kaikkea metodistien (John Wesley oli vakaumuksellinen arminiolainen), pyhitysliikkeen, erilaisten vapaakirkollisten ja sittemmin helluntailaisuuden edustajissa vahvasti arminiolaisuutta. Fundamentalisminkin piirissä arminiolainen revivalismi on vahvasti vaikuttanut. 1900-luvun jälkipuolen uusevangelikalismi on kaiken kaikkiaan kehkeytynyt varsin liberaaliin suuntaan.

3.3. Tunnustuksellisen reformoidun teologian suhde evangelikalismiin

Mikäli evangelikalismilla tarkoitetaan konservatiivista evankelista protestantismia, voidaan tunnustuksellinen reformoitu teologia nähdä evangelikalismin nimikkeen alle kuuluvaksi, mutta mikäli evangelikalismilla tarkoitetaan epäevankelista vapaan tahdon teologian varaan rakentuvaa arminiolaisista herätyskristillisyyttä tai modernistista ja Raamatun virheettömyyttä epäilevää uusevangelikalismia, niin tällöin tunnustuksellinen reformoitu teologia ei ole evangelikalismia. Termin sisältö on moniselitteinen ja riippuu asiayhteydestään. Mutta varsinkin suomalaisessa keskustelussa on syytä huomauttaa siitä, että reformoituun teologiaan viitattaessa on syytä todella viitata reformoituun teologiaan, ei arminiolaisuuteen, kuten useimmiten, jostakin syystä, näyttää tapahtuvan!

4. TUNNUSTUKSELLISEN REFORMOIDUN APOLOGETIIKAN HISTORIALLINEN TAUSTA

4.1. Jonathan Edwards (1703–1758) ja konfessionalistinen amerikkalainen kongregationalismi

Jonathan Edwards joutui tunnustuksellisen kongregationalistisen puritanismin lähtökohdista kohtaamaan Ensimmäisen tieteellisen vallankumouksen (Newton, Boyle, Franklin, Locke) haasteet ja nousevan modernistis-arminiolaisen valistushenkisen eetoksen. Deismiä ja mekanistis-materialistista radikaalia valistusajattelua vastaan Edwards asetti raamatullisesti tulkitun idealistisen ontologian, jossa perimmäisintä todellisuutta on Jumalan hengellinen todellisuus ja Jumalan suvereeni tahto on kaiken kausaalisuuden ja tapahtumisen välitön syy. Edwards osoitti, että tieto-oppiin vaikuttavat antropologis-eettiset ja esteettisetkin sitoumukset. Edwards korosti, että ihminen on sielunlunkeytensä (ymmärrys, tahto, tunne) suhteen kokonaisuus, ei hierarkkinen rakennelma, kuten intellektualistis-rationalistiset arminiolaiset katsoivat. Oikea tieto muodostuu näiden sielunlunkeyksien toiminnan synteessä ja oikea tieto on mahdollista vain Jumalan ilmoituksen (sekä erityisen että yleisen) lähtökohdista käsin. Luonnollisen teologian argumentitkin on liitettävä tähän asiayhteyteen. Todella tietääkseen ihmisen on tunnettava todellinen Raamatun kolmiyhteinen Jumala (Jumalan suvereenin ja yksin aikaansaaman forensin vanhurskauttamisen, uudestisyntymisen ja kääntymyksen kautta) sekä opillis-kognitiivisesti että esteettis-emotionaalisesti. Edwards painotti, että luonnontiedekin, voidakseen olla mielekästä toimintaa, edellyttää kolmiyhteisen Jumalan olemassaoloa kaiken perimmäisimpänä perustana.

4.2. Benjamin Warfield (1851–1921) ja Princetonin tunnustuksellinen presbyterianismi

Benjamin Warfield puolestaan joutui kohtaamaan tunnustuksellisen Princetonin presbyterisen teologian lähtökohdista niin sanotun Toisen tieteellisen vallankumouksen (Darwin, historiallinen kritiikki) heittämät haasteet kristilliselle uskolle. Samanaikaisesti alkoi vaikuttaa kantilais-hegeliläinen saksalaisen idealismin filosofia, jonka seurauksena metafysiikka ja teologia joutuivat kokonaan tiedon piiristä ulos tai sitten muovautuivat luonteeltaan muuttuviksi ja historiallisen relatiiviksi historistisesti tarkasteltuina. Näissä kehyksissä kehittyi myös historiallis-kriittinen liberaalteologia. Warfieldin apologetiikka perustui skotlantilaisen terveen järjen realismin filosofian varaan luonnollisen teologian evidentialismin muodossa. Radikaalia idealistista tieto-oppia opponoidessaan Warfield halusi alleviivata sitä, että rationaalisen päätelmällisyyden ja empiirisen havainnoinnin on

oltava kaikille sama, koska kuitenkin elämme Jumalan luomassa universumissa. Mutta samalla Warfield kuitenkin, kuten Edwardsin suhteessa arminiolaisten oletusten vaikutukseen, katsoi, että liberaaliteologinen raamatunäkemyksensä ja Raamatun virheettömyyden inspiraation kieltäminen motivoituu lähinnä esiyymmärryksellisistä tekijöistä, ei itse historiallisista havainnoista.

4.3. Abraham Kuyper (1837–1920) ja hollantilainen tunnustuksellinen reformoitu teologia

Hollantilais-reformoidusta tunnustuksellisesta uskalvinismista käsin Abraham Kuyper joutui kohtaamaan samat haasteet kuin Warfieldkin. Mutta Kuyper lähti liikkeelle idealististyypillisestä tietopististä opponoidessaan valistusmodernismia yleensä sekä radikaalin pluralistista historismia. Kalvinistina Kuyper alleviivasi toisaalta sitä, että kaikki elämän, tiedon ja kulttuurin alueet kuuluvat Kristuksen herruuden alaisuuteen, mutta toisaalta Kuyper painotti, että synnin noettiset vaikutukset on otettava vakavasti: luonnollinen ihminen aktiivisesti tahtoo vastustaa ja vastustaa asioiden ja olevaisen oikeata, Kristukseen keskittävää, tulkintaa. Ihminen ei tahdo luonnostaan ajatella ja toimia todella rationaalisesti eli Jumalan tahdon ja lakien mukaisesti. Jumalan ilmoituksen perustuvan tulkinnan ja luonnollisen ihmisen oman tulkinnan välillä vallitsee antiteettinen vastakohtaisuus, ei suinkaan minkäänlainen neutraali suhde. Ihmisen perimmäisin uskonnollinen sitoutuneisuus ehdollistaa hänen tietoaan, ajatteluaan ja toimintaansa. Tästä syystä Kuyper katsoi, ettei uskon ja epäuskon välillä voi olla minkäänlaista neutraalia maaperää. Yksittäiset tosiasiat vaativat aina tulkintaa suhteessa johonkin yleisempään, joten pelkkä faktoihin viittaaminen ei riitä. Näistä lähtökohdista käsin Kuyperin uskalvinistinen apologetiikka keskittyi kokonaisvaltaisen kristillisen maailmankatsomuksen rakentamiseen.

5. TUNNUSTUKSELLINEN REFORMOITU APOLOGETIIKKA TÄNÄÄN

5.1. Cornelius Van Til (1895–1987) ja Westminsterin koulukunnan presuppositionalismi

Cornelius Van Til pyrki apologetiikassaan yhdistämään sekä Warfieldin princetonilaiset että Kuyperin uskalvinistiset peruslinjaukset johdonmukaiseksi reformoiduksi apologetiseksi metodologiaksi. Van Til katsoi Edwardsin, Warfieldin ja Kuyperin tapaan perusreformoidusti, että ihminen on sielunkykyjensä puolesta tasapainoinen kokonaisuus, jolloin tietoon vaikuttavat osaltaan sekä ymmärrys, tahto että tunnepuolikin. Van Til painotti myös sitä, että ihmisen eettinen perussitoutuneisuus vaikuttaa ihmisen tietoon oleellisesti. Ihminen tarkastelee itseään, maailmaansa ja Jumalaansa joko armonliiton osallisuudesta tai sitten tätä vastaan kapinoivana. Tieto kumpuaa viime kädessä Jumalan ilmoituksesta, niin yleisestä kuin erityisestä raamatullisestakin, ja Jumalan auktoriteetti ja luotettava sielunkykyjemme ylläpito takaa tiedon ja totuuden mahdollisuuden. Uskomukset ovat rationaalisia ja tiedollisesti oikeutettuja, mikäli ovat luotettavasti syntyneet Jumalan ilmoituksen ohjaamana ja ovat ilmoituksen kehyksissä yhteensopivia. Van Til hylkäsi niin sanotun klassisen evidentialismin apologetiikan, koska se itse asiassa perustuu antireformoiduille arminiolaisille ja roomalaiskatolisille esiyymmärryksille ja vapaan tahdon teologian varaan ja inhimillisen autonomian oletuksen varaan. Van Tilin mukaan apologetiikan on oltava transsendentaalisen (ajattelun ja kokemuksen välttämättömiä ehtoja koskevan) presuppositionalismin (ennalta [pre] oletettujen oletusten [suppositio] eli perimmäisimpiä sitoumuksiamme ilmaisevien uskomustemme) mukaista. Warfield oli Van Tilin mukaan oikeassa katsoessaan, että rationaalisuus on mahdollista vain kristillisen uskon pohjalta, mutta erehtyi olettaessaan, että tämä asiointi on osoitettavissa neutraalin common sense – ajattelun pohjalta. Kuyper taas oli Van Tilin mukaan oikeassa katsoessaan, että luonnollista neutraliteettia ei ole, vaan vallitsee täydellinen periaatteellinen ja muodollinen antiteettisyys uskon ja epäuskon välillä synnin noettisten vaikutusten seurauksena. Mutta Kuyper erehtyi olettaessaan, että tämä tekee varsinaisen apologettisen argumentaation tyhjäksi. Sen sijaan Van Til katsoo, että nimenomaisesti transsendentaalisen presuppositioanalyysin avulla voidaan epäsuorasti osoittaa, että

vain kristillinen reformoitu raamatullinen usko todeksi uskomalla ajattelu, mielekkyys, kokemus, rationaalisuus ja hyvä voivat olla mahdollisia. Kristilliset presuppositiot ovat todella transsendentaalisia ehtoja kaikelle ajattelulle, kokemukselle ja mielekkyydelle ylipäätään.

5.2. Cornelius Van Tilin transsendentaalisen presuppositionalismin apologetiikka

Transsendentaalisen presuppositionalismin metodologian mukaisesti apologeetan tulee kohdistaa epäuskoiseen maailmankatsomukseen sen omista lähtökohdista nousevaan kritiikkiä: apologeetan on osoitettava, että tämä maailmankatsomus on itsessään ja lähtökohdissaan mielivaltainen, että tämä maailmankatsomus on itsensä kanssa ristiriidassa eli on epäkoherentti ja että sen lähtökohdista käsin ei kyetä selittämään tiedon eikä mielekkyyden olemassaoloa. Tällöin osoittautuu, ettei epäuskoinen kykene oman maailmankatsomuksensa pohjalta tietämään edes niitä asioita, joita hän esittää kristillistä uskoa ja sen totuudellisuutta vastaan. Apologeetan on osoitettava, että vain kristillisen uskon lähtökohdista epäuskonkin nostattamat vastaväitteet voivat olla mielekkäitä ja ymmärrettäviä, mutta mikäli näin on, osoittaa epäusko itse oman intellektuaalisen absurdiutensa ja paljastaa todellisen eettisen luonteensa ja tule epäsuorasti paljastaneeksi, että kristillisen uskon presuppositiot ovat todella transsendentaalisia luonteeltaan. Epäusko ja siihen perustuvien ei-kristillisten maailmankatsomusten ylläpito voi olla mahdollista vain sillä edellytyksellä, että kristillinen usko on tosi.